

Connected Action for the Commons

Nieuwe culturele ontwikkelingen in Europa

Idea Camp *Build the City*, Botkyra, Zweden, 23-25 september 2015.
Fotografie: Julio Albarrán

Op 16 maart 2014 ontmoetten vertegenwoordigers van zes culturele organisaties uit Frankrijk, Kroatië, Moldavië, Polen, Spanje en Zweden elkaar in België. Zij waren door de European Cultural Foundation (ECF)¹ geselecteerd als basis van het *Networked Programme – Culture, Communities & Democracy*, een nieuw *action-research* programma waarin de ECF wilde experimenteren met andere manieren van werken en subsidie verstrekken.

De drijfveer voor de ECF om het *Networked Programme* op te zetten kwam voort uit de opkomst van nieuwe culturele ontwikkelingen in Europa. Na de financiële crisis van 2008 ontstonden overal nieuwe vormen van samenwerking die de afhankelijkheid van staat en markt verminderden en bestaande machtsrelaties uitdaagden. Gebaseerd op ideeën rond de economie, participatie en collectiviteit ontwikkelde zich een cross-sectoraal palet aan *commons*-initiatieven: experimentele (digitale) modellen voor duurzame ontwikkeling, stadsplanning, bestuur of *community-building* (Alexeeva 2018, 15). Het werd steeds duidelijker dat deze nieuwe vormen van samenwerking niet alleen ingegeven waren door financiële noodzaak, maar ook door het besef dat een bredere aanpak nodig is om verandering binnen één domein teweeg te brengen. Zo stelt Nicolas Krausz dat klimaatverandering is verbonden aan ons economisch systeem (vooral gericht op groei), dat weer ligt ingebed in bepaalde culturele waarden (consumentisme). Klimaatproblematiek is volgens hem niet alleen op te lossen met beter ecologisch beleid, je moet naar het hele systeem kijken en aanpassingen maken vanuit die intersectionaliteit, of kruispuntdenken (WINGS 2017). Die denkwijze betekent ook dat in cultuur de scheidslijn tussen kunstzinnige en sociale activiteiten vervaagt en soms activistische vormen aanneemt.

Van Networked Programme naar Connected Action for the Commons

De zes bijeengebrachte organisaties van het programma opereren volgens deze visie, al zagen zij aanvankelijk niet meteen wat hen verbond en leken ze weinig met elkaar gemeen te hebben. *Culture 2 Commons* (Kroatië) bestaat uit drie netwerken die zich onder andere bezighouden met het bevragen en beïnvloeden van de culturele beleidsstructuur; Krytyka Polityczna (Polen) richt zich op het publiceren van kritische beschouwingen rond cultuur, educatie en politiek; Les Têtes de l'Art (Frankrijk) houdt zich onder meer bezig met kunst in de openbare ruimte en 'burgermedia' (films gemaakt door en voor mensen uit lokale community's); Oberliht (Moldavië) is een beeldendekunstinstelling die de publieke ruimte onderzoekt en plekken zoals parken, pleinen en parkeerplaatsen opeist en

bezet; Platoniq (Spanje) houdt zich bezig met digitale en sociale innovatie en runt een groot crowdfundingplatform; en Subtopia (Zweden) werkt onder andere met circuskunst en creatieve broedplaatsen. Zij vormen echter alle een spilfunctie binnen hun netwerk van on- en offline community's. Door hun selectie als hubs, zo genoemd vanwege hun positie als schakel tussen mensen en ideeën, verwierven juist deze organisaties erkenning als sterke lokale/regionale/digitale kenniscentra met de ambitie hun werk op Europees niveau uit te breiden.

Omdat de werkvorm bekend was (een participatief netwerk), maar de inhoudelijke richting van het programma samen met de hubs nog moest worden uitgewerkt, heette het programma aanvankelijk *Networked Programme*. Hiermee week de ECF af van de traditionele filantropie, waarbij ze doorgaans met inhoudelijke afstand projecten ondersteunt op basis van vooraf ontwikkelde beleidslijnen. Juist omdat de ECF wilde inspelen op de collectieve actie, moest ook de eigen *modus operandi* worden aangepast. Het fonds stond samen met de hubs midden in het ontwikkelingsproces en wist bij aanvang nog niet welke richting het zou opgaan.

Het netwerk begon aan een intensieve samenwerking waarbij de hubs gemeenschappelijke waarden in kaart brachten en een gezamenlijke missie formuleerden. Een klein jaar na die eerste ontmoeting werd het *Networked Programme* omgedoopt tot *Connected Action for the* →

Idea Camp *Build the City*, Botkyra, Zweden, 23-25 september 2015. Fotografie: Julio Albarrán

Commons (CAFC). Doel was het discours rond de *commons* te voeden met voorbeelden uit de culturele hoek die bijdragen aan *commons*-thema's zoals de publieke ruimte, economie, milieu en democratie. Deze voorbeelden werden voorts gebruikt in publicaties om de *commons* te promoten en beleid te beïnvloeden.² Zo werden culturele reacties op de strijd tegen privatisering van snelwegen in Kroatië, de inperking van openbare ruimte in Moldavië of het neoliberale en anti-immigratiebeleid van Zweden geïntroduceerd bij de door het Europees Parlement opgerichte *Commons Intergroup*³ (Alexeeva 2018, 17).

Subsidiebeleid

De ECF wilde met dit programma ook het subsidiebeleid herzien. Jarenlang had ze de financiering merendeels besteed aan project-subsidies voor transnationale uitwisseling en samenwerking. Met CAFC werd een tweesporenbeleid geïntroduceerd. Enerzijds kregen de hubs een relatief grote subsidie voor langere tijd (50.000 euro per jaar gedurende drie jaar). Deze bijdrage ging naar onderdelen van de bestaande werkplannen van de hubs die aansloten bij de missie van CAFC. Anderzijds lanceerde de ECF een nieuwe subsidieregeling: het Idea Camp. Een jaarlijkse Call for Ideas riep het Europese culturele veld op ideeën in te dienen met telkens wisselende thema's gerelateerd aan de *commons*. De vijftig beste hiervan werden geselecteerd om deel te nemen aan het Idea Camp, georganiseerd door een van de hubs. De deelnemers, Idea Makers, gingen een driedaags traject in van *peer-to-peer learning*, van verdieping en ontmoeting met de community's van de organiserende hub. Daarna mochten deelnemers een subsidieaanvraag indienen voor de uitwerking van hun ideeën.

Qua selectiemethode van hubs en Idea Makers werd weliswaar geen *commons*-aanpak gehanteerd, maar de regelingen waren op zichzelf vernieuwend. De ECF investeerde substantieel in hubs om gezamenlijk een programma vorm te geven (inclusief het Idea Camp). Het fonds nam daarmee een risico omdat de inhoudelijke richting en de samenwerking met en tussen de hubs nog moesten worden ontwikkeld. Tegelijkertijd kregen de Idea Makers subsidie 'in natura': hun deelname aan het Idea Camp was volledig ver-

Idea Camp *Build the City*, Botkyra, Zweden, 23-25 september 2015. Fotografie: Julio Albarrán

zorgd zodat ze zich helemaal konden wijden aan de uitwerking van hun ideeën in concrete R&D-voorstellen, vanuit de gedachte dat uitbreiding van kennis en netwerken doorgaans duurzamer is dan

een financiële bijdrage. De helft van de Idea Makers kreeg een subsidie voor R&D van 10.000 euro om gedurende één jaar de ideeën verder uit te werken in concrete projecten.

Parallel aan CAFC begon de ECF in 2016 te experimenteren met *participatory grantmaking*: subsidies waarbij volgens de *commons*-gedachte de community zelf bepaalt wie het geld krijgt. Dit resulteerde in Fund Action,⁴ een subsidieregeling van de ECF en drie andere fondsen waaraan ook hubs en Idea Makers deelnemen.

Terug naar het Idea Camp. De eerste editie in Marseille (2014) richtte zich op het herdefiniëren van de publieke ruimte (*Connected Action for Public Space*); de tweede vond plaats in Botkyrka (2015), waar gekeken werd hoe de principes van de *commons* kunnen worden toegepast op de transformatie van steden (*Build the City*); en de laatste in Madrid (2017) onderzocht hoe de *commons* kunnen bijdragen aan sociale rechtvaardigheid en een meer inclusieve samenleving (*Moving Communities*). Alle edities werden gesteund door de gemeentes van de gast-hub en de stad Madrid verbond zich er financieel en inhoudelijk aan. De ideeën en R&D-grants uit de Idea Camps werden onderdeel van CAFC. Hun werk leverde cruciale praktijkvoorbeelden op waarmee het netwerk het *commons*-discours kon beïnvloeden. Zo figureerde het project *Public Space Tools* uit het eerste Idea Camp in het *Build the City*-magazine dat CAFC tijdens het Nederlands EU-voorzitterschap uitbracht als bijdrage aan de *EU Urban Agenda*.⁵ Idea Maker David Juarez onderzocht in Marseille hoe men kan manoeuvreren binnen juridische kaders die een obstakel vormen voor herdefinitie van publieke ruimte. Met zijn R&D-grant ontwikkelde hij *Public Space tools*: een digitale toolkit waar men kennis kan delen om de publieke ruimte te activeren (Mullenger et al. 2016, 15).

Geleerde lessen

Verandering teweegbrengen en vertrouwen winnen kost tijd. Het was voor de hubs moeilijk te bevatten dat de ECF tussen hen in, en niet boven hen stond. Zij dachten aanvankelijk volgens het adagium ‘wie betaalt, bepaalt’, terwijl het fonds juist de inhoud die de hubs en Idea Makers genereerden nodig had. Het opzetten van een strategie voor beleidsbeïnvloeding is eveneens tijdrovend, zeker wanneer de belanghebbenden voor het eerst samenwerken. De wegen naar nationale overheden en Brussel zijn kronkelig en vragen om een lange adem. Tot slot vroeg het zoeken naar een interne werkvorm die past bij een participatieve werkstructuur om geduld. Of zoals Charlie Tims en Shelagh Wright zeggen: ‘It’s less like learning how to drive a train – and more like learning to lay the track in front of it as it moves’ (Tims et al. 2018, 52).

Dit stuk staat in de verleden tijd. *Connected Action for the Commons* bestaat niet meer. Althans, niet als participatief netwerk dat gezamenlijk probeert de culturele *commons* te promoten. Geïnspireerd door het concept van Catalytic Philanthropy, waarbij een fonds katalysator is om een beweging op gang te krijgen, had de ECF vier jaar uitgetrokken om het netwerk zelfvoorzienend te laten worden; dit was aan de hubs. Zij kozen ervoor niet als netwerk van zes hubs plus ECF verder te werken, maar verbonden zich in kleinere samenstellingen met elkaar en het fonds. Dit gebeurt nog steeds in uiteenlopende projecten die qua filosofie dicht bij de *commons* staan. Daarnaast werkt de ECF samen met het Commons Network, een organisatie die lobbyt voor de *commons* op Europees niveau. Ook de R&D-grants bestaan nog steeds, zij het als op zichzelf staande regeling. Omdat de ECF veel waarde hecht aan *peer-to-peer learning* en R&D, wordt jaarlijks een oproep gedaan voor onderzoeksvoorstellen rond een specifiek thema. De geselecteerde R&D-grantees beginnen hun proces door in groepjes verder te werken aan hun onderzoek. Deze *incubator sessions* worden onder andere geleid door hubs en voormalige Idea Makers.

Juist omdat CAFC een *action-research* programma was, werd bij aanvang direct een evaluatiemethode opgezet om de impact ervan te meten. Uit de interne evaluatie blijkt dat CAFC heeft bijgedragen aan het mainstreamen

van het begrip van de *commons*, zoals ook de groeiende academische interesse in het onderwerp bewijst. Eveneens werd duidelijk dat het beïnvloeden van beleid op EU-niveau veel meer tijd en gerichte aandacht vraagt en het doel dus nog niet bereikt is. Wat betreft het ECF-werk kan worden geconcludeerd dat het programma invloed heeft gehad op het interne beleid: behalve met R&D-grants werkt het fonds ook nog altijd vanuit de netwerkgedachte met een cross- en intersectionale benadering. Tot slot: dankzij het programma ontstond een omvangrijke, Europese ‘community of practice’, een term waarmee antropoloog Jean Lave en pedagoog Étienne Wenger een groep individuen omschrijven die elkaar vinden in collectief leren en een gedeelde interesse in menselijk handelen (Tims et al. 2018, 51). De honderden connecties door heel Europa en de projecten die hieruit ontstonden, wisten met hun *commons*-benadering de betekenis van het woord democratie te verfrissen.⁶ Een ontwikkeling die hoopvol stemt. ●

Literatuur

- Alexeeva, O. (2018) ‘Connected action for the commons: why we did it and what we learned’. In: *Communities of practice towards social change*, 15-21.
- Mullenger, N. en M. Cremer (eds.) (2016) *Build the city: how people are changing their cities*. Amsterdam: European Cultural Foundation. (www.culturalfoundation.eu/library/build-the-city-magazine)
- Tims, C. en S. Wright (2018) ‘Come on, come on, let’s work together’. In: *Communities of practice towards social change*, p. 51-54.
- WINGS (2017) ‘Interview with Nicolas Krausz’. Op: Philanthropyinfocus.org, 29 juni. (philanthropyinfocus.org/2017/06/29/wings-interview-with-nicolas-krausz/)

Noten

- De ECF werd in 1954 in Genève opgericht vanuit het geloof in de kracht van cultuur als belangrijk ingrediënt voor de wederopbouw van Europa. De ECF opereert nog steeds vanuit de visie dat cultuur bijdraagt aan een open, inclusief en democratisch Europa.
- Voor voorbeelden en publicaties zie politicalcritique.org/connected-action/stories
- Een intergroup is een partij-overstijgende informele groepering van Europarlementariërs met interesse in één specifiek thema.
- Zie ook www.fundaction.eu
- The Urban Agenda for the EU* is een samenwerkingsverband waarbij lidstaten, steden en de Europese Commissie stedelijke thema’s zoals groei, leefbaarheid, innovatie en sociale uitdagingen gezamenlijk willen aanpakken.
- Zie connected-action-impact.culturalfoundation.eu/universe voor een digitale visualisatie van het uitbreidende netwerk in de periode 2013–2017.

Maite García Lechner was programmamanager bij de European Cultural Foundation. Tussen 2013 en 2017 coördineerde zij het *Connected Action for the Commons* programma